

השיעור השבועי

גליון מספר 379

הרב המקדים: הג"ר שבתי לוי שליט"א
ראש מוסדות "הליכות משה" ב"ב

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבתי"כ היזדים ומשודר דרך הליווי והרדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זצ"ל

ר"ת	יציאה	כניסה	יירושלים
18:28	17:52	17:00	תל אביב
18:23	17:49	16:57	חיפה
18:24	17:49	16:57	באר שבע
18:27	17:52	17:00	

כשלה | י"ג שבט תשפ"ג

כתב וערך השיעור:

הרב דכיר פריץ שליט"א

הלכות ברכות - יא

להפצת עלונים באזור מגוריך
התקשר: 0506-730-831

ההבדל בין הכלל ספק דרבנן לקולא לספק ברכות להקל. סב"ל בקום ועשה. מטעמת אינה צריכה ברכה. דין אונן שמסר מתו לחברא קדישא. שינוי מקום בסעודה. לברך בתוך המקוואות שלנו. אם יש הבדל בין ברכה לבטלה לברכה שאינה צריכה. ברכת הסוכר, שוקולד, במבה, לדר. מתי לא חוששים לברכה שאינה צריכה

ספק דאורייתא וספק דרבנן

א. 'קיימא לן בכל התורה כולה ספק דאורייתא לחומרא וספק דרבנן לקולא. כאשר אנחנו מסתפקים מה ההלכה, ולא ספק של מי שלא למד שזה דעת שוטים ולא נקרא ספק, אלא כגון בדבר שהפוסקים לא הכריעו, אין הכרעה של השלחן ערוך או של הפוסקים שאנו הולכים בעקבותיהם, או שנחלקו מערכה לקראת מערכה וקשה להכריע, בדבר דאורייתא מוחמרים, ובדבר דרבנן מקילים, ולא בגלל שמזלזלים בדרבנן ח"ו, הרי אמרו (ברכות ד) כל העובר על דברי חכמים חייב מיתה, זה חמור מאד. אלא כותב הרשב"ץ בספרו זוהר הרקיע (שורש ראשון) שכאשר חכמים תיקנו את המצוות שלהם, קבעו אותם מראש רק בודאי ולא בספק, ולכן אומרים ספק רבנן לקולא.

כל הברכות מדרבנן

ב. כל הברכות הן מדרבנן חוץ מברכת המזון, ואמרו בירושלמי (בדף הראשון בעמוד השני) מי שאכל ושבע ונסתפק אם בירך או לא בירך, חוזר ומברך, כי ברכת המזון מדאורייתא, שנאמר (דברים ח, ט) "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם", ואחר כך (שם, י) "ואכלת ושבעת וברכת". ומשמע שכל שאר הברכות מדרבנן, ואף שיש אומרים שברכת מעין שלש וברכות התורה מדאורייתא, אבל להלכה חוששים לפוסקים הסוברים שהן מדרבנן, וספק ברכות להקל.

ספק דרבנן וספק ברכות

ג. תשאל, מדוע צריך גם את הכלל ספק ברכות להקל ולא מספיק הכלל ספק דרבנן לקולא. אלא שמי שרוצה להחמיר בכל מיני דרבנן, רשאי להחמיר, ובלבד שיורה לרבים כפי הדין. אבל המסתפק בברכות אסור לו להחמיר ולברך, כי אם יברך יש לחוש שעובר על איסור ברכה לבטלה, ולדעת הגאונים ומהם רב טרנואי גאון (הובא בספר המכריע סי' פח) ורב האי גאון (הובא בשערי תשובה סימן קטו), וכן דעת הרמב"ם (פ"א מהל' ברכות ה"י) ומרן השלחן ערוך (סימן רטו סעיף ג),

איסור ברכה לבטלה מדאורייתא, ואמנם לדעת התוספות (ר"ה לג. ד"ה הא) איסור ברכה לבטלה מדרבנן, והאליה רבה (סי' רטו סק"ה) והחזון איש (סי' קלו אות ה) כתבו שאפשר לומר אפילו בדעת הרמב"ם שברכה לבטלה מדרבנן, אבל הערנו שאחר אלף המוחילות נעלם מהם תשובת הרמב"ם (בשו"ת פאר הדור סי' קה), שכתב מפורש שהמברך ברכה שאינה צריכה עובר איסור דאורייתא. ובהמשך נראה שגם אין הבדל בזה בין ברכה לבטלה לברכה שאינה צריכה.

נהנה מהעולם הזה בלא ברכה

ד. יש דיון שדיברנו עליו בשיעורים הקודמים, במה שאמרו בגמרא (ברכות לה.) כל הנהנה מהעולם הזה בלא ברכה מעל, שכתב רבינו יונה (ברכות דכ"ה ע"א מדפי הר"ף ד"ה מאי) ויש שכתבו כן בדעת המאירי (שם), שהדברים כפשוטם ויביא קרבן מעילה. יהודי שלא שמר מצוות ואכל בלי ברכה, כשחוזר בתשובה יעשה חשבון כמה פעמים אכל בלי ברכה ויביא עדרים של קרבנות מעילה... אבל מדברי שאר הפוסקים משמע שהרי זה כאילו מעל ולא ממש. ובגמרא שם הביאו סתירה בין הפוסקים, פסוק אחד אומר "לה' הארץ ומלואה", ופסוק אחר אומר "השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם". והשיבו, כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה, קודם ברכה הכל שייך לקדוש ברוך הוא, ואחר ברכה הקב"ה נתן לנו את רשות ההנאה.

האם ימשיך לאכול בלי ברכה

ה. מה יהיה הדין במי שהתחיל לאכול או לשתות, והיה טרוד מאד, וכעת הוא מסתפק אם בירך או לא, להלכה אומרים לו ספק ברכות להקל ואינו יכול לברך, אבל השאלה האם יכול להמשיך לאכול בלי ברכה. בשיעורים הקודמים הזכרנו את דברי המהרש"א (פסחים קב.) והגאון רבי עקיבא איגר (ברכות יב.) והיעב"ץ במור וקציעה (סי' קסו ס"ט) שצריך להפסיק לאכול, כי על הצד שלא

היה לומד ברכה מספר "קהילות יעקב", שהוא ספר מלא למדנות, כי היה בעד ללמוד בעיון ולא רק כך כתב זה וכך כתב זה. וזה מה שעושה הרב שבתי לוי. יהי רצון שימשיך להגדיל תורה ולהאדירה. [הערת אחד התלמידים: מרן שליט"א אמר לאחרונה שצריך ללמוד נתיבות ור"ח מבריסק וקצות, וחכ"א מב"ב לא הבין אותו, והעיר שהרי אין הלכה כר"ח מבריסק. והוסיף שכביכול מרן הראש"ל אמר לו, שהוא מפלפל בשיעור כדי שלא יברחו לו. ליהוי ידוע שדבר זה מרן הראש"ל מעולם לא אמרו, ואתו חכם אילו היה לומד למדנות היה מבין שהכוונה שמי שלומד נתיבות יודע לדמות מילתא למילתא ולהקשות ולתרוץ].

השיעור מוקדש לרפואת הפצועים מהפיגוע בליל שבת, וכן לעילוי נשמת הנרצחים הי"ד, רוח ה' תניחם בגן עדן. במחזור ויטרי (סימן תקלב) תיאר שבשמים יושבים שבע כיתות של צדיקים לפני הקב"ה ונהנים מזיו השכינה, היינו חושבים שבשורה הראשונה יושבים רבנים, גדולי תורה, ראשי ישיבות, אבל כותב שאותם הרוגי מלכות - אלה שנהרגו על קידוש ה' בגלל שהם יהודים, הם יושבים בשורה הראשונה. רוח ה' תניחם בגן עדן, ה' יקום דמם, ושתיהי רפואה שלימה לפצועים.

1 מדברי הרב שבתי לוי שליט"א: ברשות מרן הראשון לעיון שליט"א, מקודם אמרנו שמי שנעמל בתורה, ראשו ורובו תורה, יש לו דעת תורה ויכול להכריע, ומי כמוהו ורבונו שליט"א שעם כל העול שיש לו בהנהגת ציבור, הולך לשיעורים ועצרות מקצה הארץ ועד קצה הארץ, ובכל זאת ידו לא משה מהתורה, כל הזמן מוציא לאור עוד ספרים ועוד חידושים, והכל בבחירות, דברים יפים, ולכן הכרעותיו אמת. יהי רצון שנוכה לגאולה השלימה במהרה בימינו. אמן.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגדול, רב של כמה קהילות בארץ, הגאון רבי שבתי לוי ה' ישמרהו ויחייהו, אחיו של המנוח הגאון הרב משה לוי זצ"ל. הכרנו אותו מספרינו שו"ת "וללוי אמר", וכמה פעמים הבאתי דבריו בילקוט יוסף, ולפעמים אנחנו מתווכחים כדרכה של תורה... הוא מקים עולה של תורה, כמה פעמים הייתי אצלו ככולל וראיתי את האברכים שלו, בן פורת יוסף, מדרין אותם ללמוד אליבא דהלכתא בצורה מסודרת ועיונית, ללמוד ממקור הדברים ולא רק מקיצורי הלכות, צריך ללמוד בעיון. סיפרתי כמה פעמים, מרן זצ"ל אמר לי שכשהיה כבן 17 סיים בדרכים את כל ספר "שב שמעתתא", שהוא ספר מאד עיוני על הסוגיות. בשנים המאוחרות יותר

בירך יחשב לו שמועל בקדשי שמים. אבל בשיעור הקודם הבאנו כמה ראיות מדברי מרן השלחן ערוך שלא כדבריהם.

טועמיה חיים זכו

1. אחת הראיות שהתחלנו לומר מדין מטעמת, כגון ביום שיש מוצה לטעום מהתבשילים, 'טועמיה חיים זכו', ובודקים שלא חסר מלח או פפריקה וכדומה, ובשלחן ערוך (סימן ר"י סעיף ב) נפסק שהטעום עד כזית מאכל ועד רביעית משקה אינו צריך לברך, אבל אם אוכל יותר מכשיעור, הוא לא נחשב טועם אלא אוכל, וצריך לברך. נחלקו הראשונים האם דין מטעמת אינה צריכה ברכה נאמר גם על הבולע, או רק על הטועם ופולט, לדעת רבינו חננאל (הובא בתוס' ברכות י"ד ד"ה טועם) רק הטועם ופולט אינו מברך, אבל הבולע צריך לברך. אולם הבית יוסף (שם) הביא דעת שלשת עמודי ההוראה - הר"ף (תענית ד. מדפיו), הרמב"ם (פ"א מהלכות ברכות ה"ב) והרא"ש (פ"ב דברכות ס"ו) - שכתבו בסתם מטעמת אינה צריכה ברכה, ולא חילקו בין בולע ללא בולע, ומשמע שגם הבולע אינו צריך לברך. וכך פסק מרן בשלחן ערוך בסתם, והרמ"א בהגה הסכים וכתב: וספק ברכות להקל. וכך ההלכה למעשה, שמוותר לטעום ולבולע כדי לבדוק שלא חסר תבלינים. וקשה, הרי לרבינו חננאל אם טועם ובולע צריך לברך, ואם לא יברך נחשב כאילו מעל? על כרחך שכאשר נפסקה ההלכה שלא צריך לברך, אפילו שיש מי שאומר שעושה איסור בכך שאוכל בלי ברכה, כיון שאין עליו חיוב לברך לא שייך בזה כאילו מעל.

אונן אינו צריך להתענות

2. עוד ראייה הבאנו מדין אונן, אדם שנפטר לו אחד משבעה קרובים, עד הקבורה הוא נקרא אונן, ובשבת שאין דין אנינות יתפלל ערבית של מוצאי שבת מבעוד יום ומיד בצאת השבת יחולו עליו דיני אונן, ואינו מתפלל ואינו מברך. הנודע ביהודה (תנינא ח"א סי' ר"א) כתב שאם האבלים מלווים את המת, אפילו מסרו את המת לכתפים אסור להם להתפלל ולברך. והעתיקו הפתחי תשובה (סי' שמא ס"ק בא). וכן כתבו המהרש"ל (סימן ע) - היה בדורו של מרן הבית יוסף - הלבוש (סי' שמא ס"א) והב"ח (שם) - היו לפני כ-400 שנה, הבית דוד (דף י"א ע"ב), השלחן גבוה (י"ד סי' שמא ס"ק טו), ערוך השלחן (סי' שמא ס"ק י"א, כ) ועוד. והשדי חמד (ח"ד אס"ד מנ"ל אנינות אות טו, כ) האריך בזה. וספק ברכות להקל². והלא שום פוסק לא כתב שהאונן צריך להיות בתענית, יכול לאכול בלי ברכה - חוץ מבשר ויין שאוכל רק לאחר הקבורה - ולא שייך בזה כאילו מעל, כי אין עליו חיוב לברך.

2 לאחרונה יצאו לאור כמה ספרים על הלכות אבילות, וכי יחזור על ילקוט יוסף, הם רוצים לחדש, וכתבו שאם מסר מתו לחברא קדישא יכול להתפלל ולברך את כל הברכות, והגדיל לעשות אחד המחברים שכתב כך בשם מרן זצ"ל. אבל זה לא נכון, חבל שלא שאל אותנו, כשנפטרה הרבנית וכשנפטר חכם יעקב ע"ה, היינו אצל מרן ואמר לנו לא להתפלל ולא לברך ולא כלום, כי הרב ידע מכל האחרונים הנ"ל, לא כמו אלה שלומדים רק מספרי קיצורים.

3 מד"הים שהרב נשאר בשכלו עד הרגע האחרון, יש כאלה מסכנים שמאבדים את ההכרה ומתבלבלים, היה רב אחד שהתפלל פעמיים אותה תפלה, ורב מפורסם אחר היה נכנס לבית הכנסת ביום חול ואחרי התפלה אמר: שבת שלום, גוט שאבעס... והמשפחה דאגו שלא יצא החוצה. אבל מרן הקב"ה שמר עליו ועד הרגע האחרון היה צולל בדעתו.

4 רק לברך שם אסור, והוא הדין בבית המרחץ ובמקוה של מים חמים, כי במקוה של מים צוננים כמו מקוה האר"י אם כולם לבושים מותר לברך שם, אבל במקוה של מים חמים, אפילו במקוואות שלנו שהם נקיים ביותר, אין לברך שם ברכת הטבילה, כי יש שם זוהמא מהזיעה, וכמו שהזהיר מרן זצ"ל (טה"ב ח"ב ע"ב עמ' תקכב ובמהד"ח תקנה, י"ב א"ח סי' האו"ח סי' קח אות מ"ד, הל"ע ח"ב עמ' ק"ט).

ביום השנה לרבנית האמא ע"ה, פעם בעת הסעודה בביתו של מרן, מרן תפס לי את היד ואמר, העורכים של הספר אור לציון ח"ב (עמ' נח) טעו וכתבו שאפשר לברך על הטבילה בתוך המקוואות שלנו, אבל זה לא נכון, תפרסם מה שכתבתי בטהרת הבית שלא מברכים בחדר של המקוה אלא רק בפרוודור. הרב כל חייו חי את ההלכה, וכשהיה רואה מישהו שאומר דבר לא נכון היה מתקומם.

יש קובץ "ויען שמואל" בהוצאת כסא רחמים, ושם (ח"ב עמ' רסה, רחצ, שב) הרב יהודה ברכה כתב שצריכים "להחזיר עטרה ליושנה" ולקבל שבת בהדלקת הנרות, וממילא לברך אחר ההדלקה. אם הרב היה חי היה כועס עליו, כך כותב! מרן זצ"ל כתב להחזיר עטרה ליושנה ולברך לפני ההדלקה, כי כך היו עושים בזמן הראשונים ומרן השלחן ערוך, ורק סמוך לדורו של החיד"א (מהז"ב סי' רגס סק"ד) החלו קצת נשים להדליק ואחר כך לברך, נמשכו אחר מנהג האשכנזים על פי מהר"ו (סי' כט) והרמ"א (סימן רסג סעיף ה). אבל ב"ה היום רובם ככולם - חוץ כמכמה עקשנים - שומעים למרן זצ"ל, כי מי שיש לו יראת שמים דבריו נשמעים (ברכות ה), הרב כתב את כל ההלכות מתוך שיא היראת שמים ויראת ההוראה.

שינוי מקום בסעודה

ח. עוד ראייה מדין שינוי מקום בסעודה, מי שישב לאכול לחם ובאמצע הסעודה קיבל טלפון ויצא מהחדר, אם יצא כי לא רוצה שבני הבית או אורחים ישמעו את השיחה, כיון שהניח במקום אנשים - יש שכתבו "זקן או חולה" כי בדרך כלל נשארים במקום, ולא דוקא - ממשיך לאכול ואינו חוזר ומברך, אבל אם ישב לאכול לחם לבדו, 'הוא לבדו יהיה לכם', ויצא לחדר מדרגות, או יצא מחדר לחדר אחר, כמו שהביא הכף החיים (סי' קעח סק"ב), וכשחוזר רוצה להמשיך לאכול, השאלה האם נחשב הפסק או לא. בגמרא פסחים (קא:) אמר רב חסדא, בדבר שקובע ברכה במקומו, שינוי מקום לא נחשב הפסק, כי 'לקיבועא קמא הדר', הוא חוזר למקום הקביעות. אך לדעת רב ששת אפילו אכל לחם, ובאמצע הסעודה יצא, כשחוזר צריך לברך ברכת המזון ואחר כך ברכת המוציא.

גדר שינוי מקום

ט. האוכל דברים שאינם טעונים ברכה לאחריהם במקומם, כגון פירות או ירקות או שתיה, אם יצא לחוץ צריך לברך, כי זה נחשב הפסק, ואם יצא לחצר ביתו שהיא מגודרת, יש בזה מחלוקת ואומרים סב"ל, וכן אם יצא למרפסת אינו חוזר ומברך, כי היא בתוך הרשות שלו. ואם יצא לשירותים, פעם השירותים היו מחוץ לבית, אבל היום כל השירותים בתוך הבית, והרב בהליכות עולם (ח"ב עמ' מ"ד) הביא קצת אחרונים שכתבו שאם יצא לשירותים נחשב הפסק, וכשחוזר צריך לברך. הלכתי למרן לקראת סוף ימיו³. והראיתי לו מה שכתב הרמב"ן על הר"ף (פ"י דפסחים דף כ"ד. מדפיו) שיציאה לבית הכסא אינה נחשבת הפסק, שהרי אין איסור גמור לאכול בשירותים⁴, ובפרט בשירותים שלנו שהוא נקי. הגע עצמך, מי שאוכל מסטיק - אולי ילד קטן אוכל... - או סוכריית מנטה ונכנס לשירותים, אינו חייב להוציא מפיו. נכון שהרמב"ן הביא שיש חולקים וסוברים שנחשב הפסק, אבל נאמר ספק ברכות להקל. מרן קרא פעמיים את דברי הרמב"ן, ואמר: נכון, אין הכי נמי, אתה צודק! (וכן השיב בכת"י בקובץ ב"י ח"ד עמ' ו)⁵. וכך כתבנו בספרים (עין יצחק ח"ב עמ' תקה, שלחן המערכת ח"ב עמ' תקצב, ולקו"י שבת א' ח"ד עמ' תקצא, ימ"נ עמ' תשד) שכניסה לבית הכסא אינה נחשבת הפסק.

מחלוקת ראשונים

י. אבל בדברים שטעונים ברכה אחרונה במקומם כמו לחם, הר"ף (פסחים קא) והרמב"ם (פ"ד מהלכות ברכות ה"ג) והרמב"ן והרשב"א (שם) פסקו כדעת רב ששת,

באחד השיעורים הזכרתי מה שכתב אותו רב, ושלח לי שליח שנפגע, אבל שישתה מים קרים! למה הוא כותב כך בהלכה שמרן זצ"ל מסר נפשו עליה! הם יכולים לכתוב מה שרוצים, לקעקע את הלכותיו של מרן, ולנו אסור לדבר! לפני שנים רבות כשמרן היה חולה בעיניו, במשך כמה חדשים כמעט ולא ראה כלום, הייתי לוקח אותו ביד, כמה פעמים החלפתי אותו במסירת השיעורים, ובשיעור אחד בבית וגן הרב הפתיע והגיע, והתיישב לידי, ולפתע אמר: איפה בני? צריך שיהיה לו אחריות... אנשים התחילו לבכות על הרב שישבת לידי ולא יזהה אותי. באותה תקופה הרב הלך להתפלל במשך שבוע שלם על קבר מרן הבית יוסף, היה בא עם כסא מתקפל, ויושב ליד הקבר, ומתפלל וקורא תהלים, ולומד שלחן ערוך עם גיסי הגאון רבי עזרא בר שלום שיבדל לחיים, ואמר: כמה תורתך הפצתי, מסרתי נפשי לקיים את הפסקים שלך, רבתי עם אנשים בשבילך, תעתיר בעדי שתחזור לי הראיה. הייתי אומר לו: אבא, אני רוצה להישאר בבית וללמוד אתך, אמר לי: לא, יש לך כולל, אתה מחויב לכלל, כל אחד שבא לכולל מחזק את האוירה. אחותי הקטנה היתה קוראת לו עין יעקב וספרים קלים, והרב היה מקשיב לה. וכמה שהפצתי לקרוא לו נודע ביהודה וכל מה שצריך, היה מסרב ואומר שצריך לחזק את הכולל. ב"ה אחר כמה חדשים חזרה לו הראיה, ונהייתה יותר טובה מלפני כן, היה מסתכל בשיעור וקולט מי בא ומי לא בא, ואחר כך היה אומר: למה לא באת, למה באת מאוחר...

5 הגדלות של מרן זצ"ל שמדי פעם חזר בו, לפני שנים דיבר אתי הגאון רבי חזקיה חזקיהו מגדולי רבני תוניס, חיבר ספר מגדנות לחזקיהו, היה חסידא קדישא וגאון עצום, ואמרתי לו הערה על רב אחד מבני ברק, אמר לי: הניסיון הוכיח שמעולם לא חזר בו, לא הוא ולא תלמידיו, אין שום סיכוי. וזה נכון, אחר כך גם לי היה אתו דין ודברים, וראיתי שבאמת הוא אף פעם לא חזר בו, ככה אמרתי ככה יהיה. אבל אולי אתה טועה? מרן זצ"ל מידי פעם חזר בו, לא כל שני וחמישי, איזה חכם זה... אבל כשחוזר בו מידי פעם שמחפש אחר האמת.

אני הייתי מגיע למרן ושואל אותו בשאלות בישוב הדעת, לא כמו אחרים שהיו הולכים לרב באמצע הכתיבה ושואלים אותו, והיה אומר להם: בסדר, שמעתי. ואחר כך יוצאים החוצה ואומרים: הרב הסכים אתי. פעם אחד העוזרים שאל את מרן: אין הרב הסכים אתו, נגד מה שכתב בהליכות עולם!? אמר: אה, דיבר על זה!? אני באמצע כתיבה על נושא אחר... אבל הפסקים בילקוט יוסף כולם יודעים שהם פסקי מרן זצ"ל, והייתי שואל אותו בישוב הדעת.

שאפילו באמצע הסעודה שינוי רשות מצריך ברכה. ולענין נטילת ידים, הדבר תלוי אם שמר את ידיו או נגע במקומות המכוסים וכדומה. אולם התוס' (ד"ה אלא) והרא"ש (פ"ד דפסחים ס"ו) והמרדכי (שם) פסקו כדעת רב חסדא, שבסעודת פת שינוי מקום אינו מצריך ברכה. מרן בשלחן ערוך (סימן קעח סעיף א) פסק כשני עמודי ההוראה הר"ף והרמב"ם, שאם יצא באמצע הסעודה צריך לחזור ולברך המוציא. והרמ"א (ס"ט קעח סעיף ב) פסק כדעת הרא"ש, ששינוי מקום בסעודה לא מצריך ברכה.

סב"ל נגד מרן

יא. אנחנו הספרדים קיבלנו הוראות מרן, ולכאורה היינו צריכים לפסוק בזה כדעת מרן, אבל אנחנו אומרים ספק ברכות להקל אפילו נגד מרן, ובספר עין יצחק ח"ג (עמ' שעא והלאה) סיכמנו כמה מקומות שאנחנו נוהגים שלא כדעת מרן השלחן ערוך, כגון הנחת התפלין בשחרית בתשעה באב (סי' תקנה ס"א), תקיעות בתפלת הלחש (סימן תקצב ס"א), כפרות על תרנגול (סימן תרה) וגם כאן עושים נגד מרן. להלכה לכתחילה האוכל בסעודה לא יצא ממקומו, ואם יצא יחזור וימשיך לאכול בלי ברכה, שלא כדעת מרן, וכן כתבו להקת אחרונים, ומהם הגאון רבי יצחק פלאגי⁶ בספר יפה ללב (סימן קעח אות ב), זכור לאברהם אלקלעי (אות ס), חסד לאלפים (סק"ב), הבן איש חי (פרשת בהעלותך אות ב), הכף החיים (סי' קעח ס"ק די), המשנה ברורה (שם), שספק ברכות להקל. אבל איך אנחנו אומרים לו להמשיך לאכול בלא ברכה, ולא חוששים לדעת מרן שיברך, ואם לא מברך הרי זה כאילו מעל? על כרחך כפי היסוד שאמרנו, שכיון שאנו חוששים לדעת הסוברים שאינו מברך, אין עלינו חיוב לברך ואין בזה כאילו מעל.

ברכה לבטלה וברכה שאינה צריכה

יב. בספר אור לציון חלק א' (סי' יז) יש תשובה יפה מאד בדיון שינוי מקום בסעודה, רואים את מתיקות התורה⁷, אמנם למסקנת ההלכה אנחנו לא מסכימים אתו, אבל תענוג לראות איך פיתח את הדברים. מעניין שבדרך כלל היה צמוד לבן איש חי⁸, ומשום מה כאן סטה מדרכו של הבן איש חי וכתב שאם אכל כזית ויצא לחדר אחר, אסור לו להמשיך לאכול בלי ברכה, אלא צריך לברך ברכת המזון ושוב לברך המוציא, שהרי קיבלנו הוראות מרן. ומה שחידשו רבותיו של החיד"א (בברכ"י סימן ז סק"ג ובהיים שאל ח"ב סי' טו) שאומרים סב"ל נגד מרן, למרות שעד אז הפוסקים לא הזכירו כלל זה, אבל הם ראו לנכון לומר סב"ל לחומר איסור ברכה לבטלה. אומר האור לציון שכל זה נאמר על ברכה לבטלה, שעליה נאמר (שמות כ, ו דברים ה, י) "לא תשא את שם ה' אלוקיך לשוא", ולא על ברכה שאינה צריכה, והלא בנידון כאן הוא מסיים את הסעודה ומברך ברכת המזון, ורק אחר כך מברך שוב המוציא, ואף שיש לעשות כדעת רב חסדא ולהמשיך לאכול בלי שום ברכה, גם לשיטתו לא עשה ברכה לבטלה אלא רק גרם לברכה שאינה צריכה, ובאופן זה יעשה כדעת מרן השלחן ערוך שפסק לברך ברכת המזון ואחר כך המוציא. והביא ראיות מדברי מרן השלחן ערוך עצמו שחשש לברכה לבטלה, אבל לא חשש לגרום ברכה שאינה צריכה, וכדלהלן.

אכילת פת במעודה שלישית

יג. מרן השלחן ערוך בהלכות שבת (סימן רצא סעיף ה) פסק שצריך לאכול פת בסעודה שלישית, ואפילו אם לא עברו שעות רבות מסעודה שניה וקשה לו לאכול, יאכל לפחות כזית פת, ורק אם הוא אנוס יסמוך על הסוברים שמשפיק לאכול בשר ודגים, או פירות ומגדנות, או אפילו רביעית יין. לעומת זאת בהלכות ברכת המזון (סימן קפח סעיף ו) פסק שמי שלא אמר רצה והחליצנו בסעודה ראשונה ושניה חוזר, ושם (סעיף ה) פסק שבסעודה שלישית אינו חוזר, ורק אם נזכר עד שאמר תיבת "לעד" או "האל" אומר ברכת "אשר נתן" (ראה

⁶ רבי יצחק היה בנו של רבי חיים פלאגי, שהיה נכד הראשון לציון רבי יוסף חזן, וזכה רבי חיים פלאגי לבנים תלמידי חכמים, רבי אברהם בעל ספר פדה את אברהם, רבי יוסף בעל ספר יוסף את אחיו, וכן רבי יצחק בעל ספר יפה ללב. פעם היפה ללב היה בכתב רש"י ובאותיות שבורות ורק מי שהיה אוהב תורה היה מתאמץ ולומד בו, אבל היום הוציאו אותו במהדורה חדשה.

היום היה אצלי בחור ישיבה אמריקאי כבן שמונה עשרה, ובא לקבל ברכה, שאלתי אותו, אתה יודע עברית? וגם את השאלה הזו היו צריכים לתרגם לו... ואמר שאינו יודע עברית, הצבעתי על הספריה ואמרתי: יש לנו נודע ביהודה, שואל ומשיב, שאגת אריה, חקרי לב, יביע אומר, איך תלמד את כל זה? ילקוט יוסף יש גם באנגלית, אבל מה עם כל השאר?... כשהייתי באמריקה ראיתי ספריות שלמות באנגלית, אבל אלו ספרי קיצורים, לא מתרגמים את כל ספרי הפוסקים, מי יכול לתרגם שב שמעתתא? תלמד עברית! הוא נמצא בישיבה טובה בניו יורק, ושם מדמים את לימוד העברית ללימודי ליבה, אבל מה זה קשור, התורה שלנו בעברית!

חזו"ע שבת ב' עמ' שמג). והקשו הב"ח (סימן קפח) והמגן אברהם (שם ס"ק טו) ועוד, לכאורה יש סתירה בדברי מרן, כי אם חובה לאכול פת בסעודה שלישית, מדוע כששכח רצה והחליצנו אינו חוזר? ותיצו, שמרן חשש לספק ברכה לבטלה, ולכן אף שפסק כדעת הסוברים שצריך לאכול פת בסעודה שלישית, מכל מקום מי ששכח לומר רצה והחליצנו לא יחזור, כי לדעת הסוברים שאינו חייב לאכול פת הרי אלו ברכות לבטלה, וספק ברכות להקל.

אמר לחבירו כמה היום לעומר

יד. יש עוד ראייה לכך שמרן השלחן ערוך חשש לדעת החולקים בידינו ברכות, ממה שכתב בשלחן ערוך בהלכות ספירת העומר (סימן תפט סעיף ד): מי ששואל אותו חבירו בין השמשות כמה ימי הספירה בזה הלילה, יאמר לו אתמול היה כך וכך - או יסמן לו עם היד - שאם יאמר לו היום כך וכך, אינו יכול לחזור ולמנות בברכה. עכ"ל. והרי כשמישיב לחבירו אינו מתכוין לשם מצוה כלל, ומרן השלחן ערוך (ס"ט סעיף ד) כתב: יש אומרים שאין מצות צריכות כוונה, ויש אומרים שצריכות כוונה לצאת בעשיית אותה מצוה, וכן הלכה. וכלל בידינו, יש ויש הלכה כיש בתרא, ובפרט שמרן כתב "וכן הלכה". ואמנם דעת הרדב"ז (סימן לד) והמגן אברהם (סימן ס סק"ג) שמצוות דרבנן אין צריכות כוונה, וכך כתב האור לציון (ח"ב פרק מה אות ד), אבל מדברי מרן הבית יוסף (סימן רג סעיף ג, ס"ר רט) שכתב שיכול לברך ברכת הנהנין ולהוציא את חבירו ידי חובה, וביאר שדין שומע כעונה הוא מדין מצוות צריכות כוונה, משמע שגם מצוות דרבנן צריכות כוונה. ואם כן מדוע מרן כתב שמי שהשיב לחבירו כמה היום לעומר לא יוכל לספור בברכה? רואים שבמקום ספק ברכה לבטלה מרן חשש לדעה החולקת שמצוות אינן צריכות כוונה וכבר יצא ידי חובה, ולכן פסק שלא יחזור לספור בברכה. וכן כתבו המגן אברהם (סי' תפט ס"ק ח), חק יעקב (ס"ק יד, טו), ביאורי הגר"א (סעיף ד) ועוד אחרונים.

ברכת הסוכר והשוקולד

טו. בבחרותי למדתי חברותא עם הגאון הרב שלמה פישר⁹, ופעם שאל אותי, למה אנחנו מברכים על סוכר שהכל, הלא מרן השלחן ערוך (סימן רב סעיף ז) פסק, פירות שמיעכם לגמרי מברכים עליהם "בורא פרי העץ", ואם כן צריך לברך על הסוכר האדמה, כי קני הסוכר וסלק הסוכר גדלים באדמה, ואמר, אתם הספרדים תהיו נאמנים לשלחן ערוך! גם הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך במנחת שלמה (קמא ח"ב סי' צט אות ב) התפלל על הספרדים למה מברכים על שוקולד שהכל, הלא פולי הקקאו גדלים בעץ ולדברי מרן הנ"ל יש לברך העץ, וכל אחד יפתח ויראה מה יישב בדוחק. הייתי בחור כבן 17 והלא ידעתי לענות, ובאתי למרן ואמרתי לו: הרב פישר שואל שאלה יפה. הרב פתח לי שו"ת הרדב"ז (ח"ב סי' תרו, ח"ה לשונות הרמב"ם סימן קנח) - שהיה בדורו של מרן הבית יוסף - ושם הסביר איך עושים את הסוכר, לוקחים סלק סוכר ומבשלים אותו במים זמן רב, עד שכל המים מתאדים והסוכר שוקע למטה, ופנים חדשות באו לכאן, ואינו דומה לתמרים שמיעכם, אלא זה דבר חדש לגמרי, ולכן ברכתו שהכל. וגם השוקולד עבר תהליך ששינה אותו לגמרי, ולא רק האשכנזים מברכים שהכל כדעת הרמ"א (שם) שכל פירות ששינו צורתם ברכתם שהכל, אלא גם הספרדים יברכו שהכל. ובאמת מי שבירך על שוקולד העץ יצא ידי חובה, ועונים אחריו אמון, כי לא שיקר בברכתו שהשוקולד יצא מהעץ (ראה יח"ד ח"ב ס"ס טא בהע"ו, וסי' לה ד"ה אולם), אבל לכתחילה המנהג לברך שהכל.

ברכת הבמבה

טז. במבה לא עושים אותה מגרגירי תירס רגילים, אלא במדינת הוואי שבארצות הברית זורעים שדות גדולים של תירס מיוחד שאינו נאכל ככמות שהוא, אלא רק על ידי חימום וניפוח ונהיה פופקורן, או על ידי ריסוק וחימום במאה מעלות חום בתוך צינור ארוך, ומתנפח ונהיה במבה. וכל הנידון

⁷ היום בא אלי חתן בר מצוה לקבל ברכה, ונתתי לו סוכריה טעימה בטעם דבש, ואמרתי לו: תדע לך, התורה יותר מתוקה, ו"מותוקים מדבש ונופת צופים" (תהלים יט. א)!

⁸ חמיו רבי יוסף שראבני היה דבק מאד בבן איש חי, וגם אביו רבי אליהו אבא שאול שהיה גר כאן בבית ישראל, היה דבק בבן איש חי, לפני כשבעים שנה ארגן את השיעור של מרן בבית נכסת אהל רחל, ואמו הרבנית בניה ע"ה היתה מקשיבה מעזרת הנשים, ולפעמים הרב היה אומר הלכות שלא כמנהג בבל, כמו למשל לברך לפני ההדלקה, והיתה אומרת: סליחה כבוד הרב, מנהגנו לברך אחר ההדלקה... והרב היה משיב לה: אין חכמה לאשה אלא בפלך, וכולם היו צוחקים... ומסביר את ההלכה.

⁹ היה דיין וגאון עצום, למדנו זמן אחד אחר הצהרים ואחר כך הפסקתי, למה? כי היה לומד בעמידה, לא היה מוכן לשבת, שיהיו בריאים האשכנזים יש להם כוח... אמרתי לו: אולי נשב כבוד הרב? אמר: התורה ניתנה בעמידה וצריכים ללמוד בעמידה. עד שאמרתי לו: אני לא יכול להמשיך...

בפוסקים על תמרים שמייעם הוא בתמרים שנאכלים חיים, אבל דבר שצורת אכילתו על ידי ריסוק, ברכתו לא משתנית. וכן מוכח מדברי רבינו ירוחם (נט"ז ח"ב דקמ"ג ע"א), התרומת הדשן (סימן כט), מרן הכסף משנה (פ"ח מברכות ה"ה), החיי אדם (כ"ל נא ס"י), הגאון רבי זלמן (ס"י רב ס"ז), הביאור הלכה (ס"י רד סעיף יא). חבל שיש כאלה שחלקו עלינו ולא קראו כל מה שכתבתי (עין יצחק ח"ב עמ' תקעה והלאה, שלחן המערכת ח"א עמ' תכה, שו"ת הראש"ל ח"א חאו"ח ס"י יח). בזמנו באתי למרן זצ"ל לאחר ארוחת ערב לפני שחזר ללמוד, קבענו זמן מיוחד לבוא אליו שישמע את הדברים בישוב הדעת, והבאתי שקית עם במבה לפני שמוסיפים לה את החממת בוטנים, ושקית במבה מוכנה, והראיתי לו מה שכתבו רבינו ירוחם ושאר הפוסקים הנ"ל, ומרן עיין היטב בדברים ואמר: נכון, אתה צודק, לפי זה צריך לברך על הבמבה בורא פרי האדמה. וביקש במבה ובירך עליה בורא פרי האדמה, ואמר: למה הבאת רק אחד, תביא עוד... עשה מעשה רב. ופעם בליל הסדר בביתו של מרן זצ"ל שכחו לקנות לילדים קליות ואגוזים, הרבנית כבר נפטרה ושכחו, והביאו במבה כשר לפסת. אני ישבתי לצדו של מרן, ומצדו השני ישב גיסי הרב עזרא בר שלום חבר בית הדין הגדול, ומרן פנה אלי ושאל: רבי יצחק, מה מברכים על במבה? וכי הוא לא יודע?! אבל רצה לפרגן לי, למד מהאשכנזים... אמרתי: בורא פרי האדמה. ובירך האדמה, וכולם בירכו אחריו האדמה, "וכיפר בעדו ובעד ביתו". בירחון אור תורה (סימן תשס"ו, עמ' תרצט) - של כסא רחמים - כתבו שמה שסיפרתי שקר, אבל אלו עבירות שבין אדם לחבירו! גם מי שיש לו מצוות שבין אדם למקום, אם לא מקיים מצוות שבין אדם לחבירו ואין לו מידות, ולומד רק כדי להתגדל ולקנטר, הוא לא שווה כלום. אחי וגם הרב משה לוי טעו בזה וקישרו לסוגיא של תמרים שמייעם, ולא התבוננו ברבינו ירוחם ושאר הפוסקים הנוכחים. הלכה על כל סוגי הבמבה יש לברך האדמה, והדוריסטוס ברכתו שהכל}.

ברכת הלדר

יז. בצעירותי בישיבה למדתי עם חברותא, ובדרך כלל הייתי אוהב לקרוא, יש חברותא ששניהם רוצים לקרוא ורבים ביניהם... אבל יש חברותא נוח שאתה קורא והוא מקשיב לך, תחפש חברותא כזו... והייתי נהיה צרוד, וביום ששי כשהייתי מגיע לבית, מרן היה אומר לרבנית, תקני לו לדר אמיתי, שמקורו מלבנון או מסוריה, לא סתם ממחנה יהודה... והיתה מביאה לי, וזה היה מועיל לגרון. זה טוב גם לחזנים, פעם הבאתי לחבושה והוא נהנה מאוד, לקח לי את

כל החבילה... ואני מעיד שמרן זצ"ל בירך על הלדר "בורא פרי העץ", כי הלדר האמיתי עיקרו משמש, עם מעט תבלינים קינמון וכדומה.

כב"ל בברכת הסוכר

יח. נחזור לדין ברכת הסוכר, הטור (סימן רב) הביא מחלוקת מה מברכים על הסוכר הנעשה מקנים, לדעת בעל הלכות גדולות (הל' ברכות פ"ז עמ' טו) מברכים בורא פרי העץ, וכן פסק הרא"ש (פ"ו דברכות סימן א), והרמב"ם (פ"ח מהלכות ברכות ה"ה) הביא בשם הגאונים שאומרים לברך האדמה, וכתב שמוקצת מהגאונים אמרו לברך העץ, וסיים: ואני אומר שאין זה פרי ואין מברכים עליו אלא שהכל, שלא יהיה דבש אלו הקנים שנשתנה על ידי אור גדול מדבש תמרים שלא נשתנה על ידי האור ומברכים עליו שהכל. עכ"ל. וכתב מרן הבית יוסף (שם) שמחמת המחלוקת יש לברך שהכל, שעל כולם אם אמר שהכל יצא (ברכות מ). וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סעיף טו). רואים שמרן חשש לדעות החולקות במקום שיש חשש ברכה לבטלה.

ברכה שאינה צריכה לצורך מצות סעודה

יט. כעת נעבור לברכה שאינה צריכה, מי שישב בשבת והאריך בסעודה שניה, כמו חכם אחד ששר את כל ספר השירים מתחילתו ועד סופו, עוד שיר ועוד שיר... זה ביטול תורה, ולפתע רואים שעומד לעבור זמן סעודה שלישית, כתבו בספר הפרדס (סימן צח) לרש"י, וכן בתשובת הרא"ש (כ"ל ס"ד), שיפסיק הסעודה ויברך ברכת המזון, ויטול ידיו ויברך ברכת המוציא ויסעוד. וכן פסק מרן בשלחן ערוך (סימן רצא סעיף א). הוכיח האור לציון שמרן לא חשש לברכה שאינה צריכה. אבל שם מבואר בראשונים שעושים כך לצורך מצות סעודה שלישית, ומשמע שאם אין צורך כזה יש לחוש לברכה שאינה צריכה.

מאה ברכות

כ. האור לציון הביא עוד ראייה שלא חוששים לברכה שאינה צריכה, ממה שכתב הרמב"ם (פ"ז מהל' תפילה ה"ט"ז), שבשביל להשלים מאה ברכות, אוכל מעט ירק ומברך לפניו ולאחריו, וחוזר ואוכל מעט מפרי זה ומברך לפניו ולאחריו. אבל שם הוא עושה כך לצורך מצות מאה ברכות שהיא מצוה חשובה, בה"ג (במנין המצוות עשה מצוה כה) מנאה מותר"ג מצוות, והמנהיג (עמ' ו) כתב שהיא הלכה למשה מסיני, אבל בלי זה יש לחוש לברכה שאינה צריכה. בשיעור הבא - עבר הגהת מרן הראש"ל שליט"א - נמשך.

הילולא דצדיקא

הציבור עוזמן להילולא המרכזית של אדעו"ר הקדוש המלובן מייסד כולל "גבעת חיים"

ינון חורי רבנו זיע"א

ההילולא תתקיים א"י יום ראשון י"ד בשבט 05/02/23 בשעה 19.00 באולמי "גני הדקל" רח' עזרא 22 בני ברק

במהלך הערב תערך תפילה לט"ו בשבט בהשתתפות מרן הראש"ל רבנו יצחק יוסף שליט"א

נשיא הרבנות הראשית מרן הראש"ל רבנו יצחק יוסף שליט"א

ראש מוסדות "חזון למועד" שיאציל מברכותיו על הציבור

ראש ישיבת "ארים נסי" הרה"ג אדיר עמרזי שליט"א

ראש מוסדות "פתח הדביר" הרה"ג ליאור גלזר שליט"א

י"ר המועצה הדתית בגבעתיים הרב יעקב כרמי שליט"א

בנו וממשיך דרכו של הצדיק שליט"א

אורה הכבוד י"ד תנועת ש"ס והמשנה לראש המשלה הרב אריה דרעי שליט"א

מחיר כרטיס: 150 ₪ לרכישת כרטיסים: 052-7160157

הנלייה לציון הקדוש בבית העלמין פופיבז יום שני סיו בשבט מהשעה 9:00 בבוקר

סעודת מצווה עם שולחנות ערוכים כיד המלך עזרת נשים פתוחה

למסירת שומות לפדיון נפש וברכה על ציון הצדיק: 052-716-0157

בחסות: הגולה על כלי נסך

בין קהל המשתתפים תערו הגולה על כלי נסך